

Рис. 2.Схема витрат в прогресивних країнах світу

Представлена схема трансакційних витрат впливає з принципів ведення бізнесу у країнах з великим обсягом тіньової економіки та значною корумпованістю. Для таких країн отримання позитивної динаміки у розмірі трансакційних витрат розтягується на довгий період, хоча на перший погляд бізнес-структури розвиваються відповідно до вимог часу.

Це свідчить про абсолютну залежність зазначеного вище «прогресу» у розвитку вітчизняного підприємництва та національної конкурентоспроможності з властивостями розвитку держави.

Проводячи дослідження трансакційних витрат обов'язково потрібно враховувати рівень державного регулювання бізнесу, створення умов для добросовісної конкуренції, державної підтримки малого і середнього бізнесу, податкові регулювання економіки та інше. Розподіл ринку та відповідальності створюють підґрунтя для виникнення трансакційних витрат, тому варто досліджувати саме наявність основних виробників, їх позиціонування на ринку, шляхи досягнення бажаних результатів, можливість комунікації з споживачем, наявність вільних ніш та інші фактори, що дозволяють зменшити трансакційні витрати.

Список використаних джерел

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. Наказом МФУ від 31.12.99 № 318.
 6. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль : Карт-бланш, 2005. 628 с.
 7. Сапожнікова Н.Г. Розвиток методології та практики корпоративного обліку та звітності : автореф. дис. ... канд. екон. наук :08.00.12. Вороніж, 2009. 48 с.
 8. Сидоренко Р. В. Класифікація звітності підприємства в сучасних умовах господарювання. *Облік і фінанси*. 2012. № 9. С. 135-141.
- Турило А. М. Управління витратами підприємства : навч. посіб. / за заг. ред. А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило. Київ : Центр навчальної літератури, 2010. 120 с

Зоряна ЛИТВИН

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет

Юрій МІНЧУК

магістр
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується посиленням ролі та значенням діяльності підприємств санаторно-курортної галузі. Це особливий вид діяльності, який характеризується значною соціальною спрямованістю послуг лікувального,

профілактичного та реабілітаційного характеру. У загальнонаціональних програмних документах, які мають стратегічний характер значну увагу приділено напрямкам розвитку сфери санаторно-курортного обслуговування, удосконаленню її нормативно-правової бази та бізнес-процесів.

Санаторно-курортне лікування є медичною допомогою, яка надається населенню з профілактичною, лікувальною чи реабілітаційною метою. Діяльність, яку проводять санаторно-курортні заклади є важливою складовою національної системи охорони здоров'я, яка допомагає здійснювати профілактику і лікування захворювань.

Проблемами дослідження стану та розвитку санаторно-курортних підприємства займалися такі науковці як: А. Б. Гайдук, І. М. Грищенко, П. В. Гудзь, О. І. Гулич, В. В. Іванишин, М. В. Козловська, О. О. Любіцева, В. І. Стафійчук, Т. І. Ткаченко, Н. В. Фоменко та інші. Питання аудиту та аналізу діяльності господарюючих суб'єктів досліджували такі українські науковці як: М. Р. Лучко, Р. Р. Кулик, О. А. Петрик, І. В. Пилипенко, В. С. Рудницький, З. Б. Литвин та інші. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць з означеної проблематики, вона далі продовжує залишатися об'єктом наукових досліджень.

Специфічність діяльності підприємств санаторно-курортного типу пов'язана з медико-біологічними, соціально-культурними та економічними особливостями. Медико-біологічні особливості полягають у санаторно-курортному лікуванні людей, соціально-культурні – у можливості задоволення їх культурних потреб, подовженні тривалості життя, збереженні та відновленні фізичного і морального здоров'я. Ці особливості дають можливість стверджувати, що санаторно-курортні заклади спрямовані як на лікування, так і на відпочинок людей, а тому мають приналежність як до медицини, так і до туризму. Крім того, діяльність санаторно-курортних підприємств, як і всіх господарюючих суб'єктів, повинна бути ефективною, приносити її працівникам і власникам надходження у вигляді заробітної плати, дивідендів, прибутку тощо.

Діяльність українських санаторно-курортних підприємств регламентують кілька основних нормативно-правових актів, а саме: [1, 2, 3, 4, 5]. Дані таблиці 1 свідчать про неоднозначність виділення у нормативно-правових актів різних типів суб'єктів надання санаторно-курортних послуг та їх класифікації. Це веде до відсутності в учасників даної сфери діяльності обґрунтованої та уніфікованої термінологічної бази. Зокрема, у Законі України «Про курорти» [5] до таких суб'єктів віднесено санаторно-курортні заклади, які розміщуються на територіях курортів.

Натомість, у Загальному положення про санаторно-курортний заклад [3] увага звертається не на розташування, а на використання ресурсів курортів (лікувальних грязей, озокериту, мінеральних та термальних вод, ропи лиманів та озер, природних комплексів із сприятливими для лікування умовами тощо) та застосування фізкультурної, дієто-, фізіотерапії, інших методів санаторно-курортного лікування. У перерахованих документах зазначається, перелік і напрями спеціалізації вітчизняних санаторно-курортних закладів, які затверджують центральні органи виконавчої влади з охорони здоров'я.

У переліку закладів охорони здоров'я [4] у склад санаторно-курортних закладів включено бальнеологічні лікарні та грязелікарні, дитячі оздоровчі центри, курортні поліклініки, міжнародні дитячі медичні центри, санаторії, санаторії-профілакторії.

У Законі України про охорону здоров'я [6] суб'єкти, які надають санаторно-курортні послуги вважаються підприємства для відпочинку та оздоровлення. У ДСТУ 4268:2003 [1] виокремлено термін «засоби розміщування», які є окремою підгрупою спеціалізованих засобів у складі колективних засобів, а до типу «оздоровчі засоби розміщування» входять лікувальні і оздоровчі заклади. У ДСТУ 4527:2006 [2] спеціалізовані засоби не

**Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
17 грудня 2021 року, м. Тернопіль**

виокремлюються, а використовується термін «засоби розміщення». Вказаний стандарт містить їх загальний перелік, який складається з тридцять однієї позиції.

Таблиця 1

Перелік суб'єктів надання санаторно-курортних послуг згідно вітчизняних
нормативно-правових актів

Назва суб'єктів	Нормативно-правовий акт	Типи суб'єктів
Санаторно-курортні заклади	Закон України «Про курорти»	Заклади охорони здоров'я, що розташовані на територіях курортів і забезпечують подання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів
	Загального положення про санаторно-курортний заклад	Заклади охорони здоров'я, що забезпечують надання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів курортів із застосуванням методів санаторно-курортного лікування
	Перелік закладів охорони здоров'я	Бальнеологічні лікарні, грязелікарні (у т.ч. дитячі), курортні поліклініки, дитячі оздоровчі центри, міжнародні дитячі медичні центри, санаторії (у т.ч. дитячі, однопрофільні, багатопрофільні, спеціалізовані), санаторії для дітей з батьками, санаторії-профілакторії
Спеціалізовані засоби розміщення	ДСТУ 4268:2003	Лікувальні та оздоровчі заклади (санаторії, будинки реабілітації, оздоровчі ферми тощо)
Колективні засоби розміщення	ДСТУ 4527:2006	Бази відпочинку, будинки відпочинку, дитячі табори, курортні готелі, пансіонати, профілакторії, санаторії
Підприємства для відпочинку та оздоровлення	Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»	Будинки відпочинку, пансіонати, туристські бази, інші підприємства, установи і організації, діяльність яких пов'язана з організацією відпочинку населення

На підставі узагальнення літературних джерел та нормативно правових актів можна запропонувати класифікувати санаторно-курортні та оздоровчі підприємства за 15 класифікаційними ознаками (табл. 2).

Всі типи санаторно-курортних і оздоровчих підприємств за функціональною ознакою варто поділити на санаторно-курортні та оздоровчі підприємства. До санаторно-курортних слід відносити підприємства, які надають послуги з лікування та розміщуються на території курорту чи лікувально-оздоровчій місцевості. Оздоровчими можна вважати всі інші

**Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
17 грудня 2021 року, м. Тернопіль**

зазначені вище типи підприємств, у яких є умови для відпочинку та оздоровлення. Такі оздоровчі підприємства містяться, як правило, у межах курортів та рекреаційних зон.

Відповідно до профілю виокремлюють однопрофільні підприємства, у яких надають медичні послуги за однорідними захворюваннями і багатопрофільні, які складаються з двох чи більше спеціалізованих відділень.

Діяльність санаторно-курортних та оздоровчих підприємств може бути цілорічною або сезонною. Сезонні підприємства надають лікувальні, профілактичні і реабілітаційні послуг тільки впродовж літнього курортного сезону, на відміну, від цілорічних.

Згідно з статтею 63 Господарського кодексу України усі підприємства, у тому числі і санаторно-курортні та оздоровчі можна ділити за формами власності. Відповідно до статті 70 Господарського кодексу підприємства мають право на добровільних засадах об'єднувати свою господарську діяльність (виробничу, комерційну та інші види). Загальний статус, основні вимоги щодо здійснення ними господарської діяльності подані у розділі 12 Господарського кодексу України.

Таблиця 2

Узагальнена класифікація санаторно-курортних підприємств за різними ознаками

Класифікаційна ознака	Типи підприємств
Профіль	однопрофільні (монопрофільні); багатопрофільні
Спеціалізація	загально терапевтичні; спеціалізовані (санаторії)
Основний профіль лікування (медичний профіль)	органів кровообігу; нервової системи; органів дихання органів травлення; органів опорно-рухової системи тощо
За типом	санаторії; санаторії-профілакторії; пансіонати з лікуванням; курортні готелі; будинки та пансіонати відпочинку; бази та інші заклади відпочинку.; заклади 1-2 денного перебування, інші
За функцією	лікувальні; оздоровчі
Період функціонування	цілорічні; сезонні
Цільовий сегмент	для дорослих; для дорослих з дітьми; для дітей
Місце розташування	курортного типу (на території курорту); некурортного типу (поза курорту)
Термін перебування	1-2 - денне; тривале - 3 дні й більше; тривале
Форма власності	приватне підприємство; підприємство колективної власності; комунальне підприємство; державне підприємство; змішаної форми власності
Мета та характер комерційної діяльності	комерційні (прибуткові); некомерційні (не прибуткові)
Залежно від способу утворення (заснування) та способу формування статутного капіталу	унітарні; корпоративне
Організаційно-правова форма	акціонерне товариство; товариством з обмеженою відповідальністю ; товариством з додатковою відповідальністю; повне товариство; командитне товариство
Правовий та економічний статус	з повною правовою та економічною самостійністю; дочірні підприємства; філіали; представництва; відокремлені підрозділи

Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
17 грудня 2021 року, м. Тернопіль

Відомче підпорядкування (у складі відомств)	Системи профспілок Міністерства охорони здоров'я України Міністерства внутрішніх справ України та ін.
--	---

Відповідно до правового та економічного статусу можна виокремити санаторно-курортні та оздоровчі підприємства, які володіють повною економічною та правовою самостійністю. Ті підприємства, які не володіють правовим і економічним статусом юридичної особи входять до сфери управління органів виконавчої влади і знаходяться у підпорядкуванні інших господарюючих суб'єктів.

У сфері управління органів виконавчої влади знаходяться відомчі санаторно-курортні та оздоровчі заклади, які є підзвітними цим органам. Вони обслуговують певні категорії людей за професійною, відомчою або іншою ознакою, яка може бути не непов'язана зі станом їх здоров'я.

Залежно від мети та характеру економічної діяльності існують комерційні підприємства, робота яких пов'язана з отриманням прибутку і некомерційні (неприбуткові). Останні створюються для надання суспільних медичних послуг, їх діяльність спрямована на досягнення соціальних цілей, а не на отримання прибутку. Неприбуткові санаторно-курортні та оздоровчі підприємства повністю утримуються за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів або фінансуються певними юридичними особами.

Треба відмітити практичне значення даної класифікації, вона дозволяє виявити структуру санаторно-курортних і оздоровчих послуг, встановити існуючий на них попит, допомагає в організації і управлінні санаторно-курортними та оздоровчими підприємствами.

Сутність терміну «господарська діяльність» визначається Податковим та Господарським кодексами України (рис. 1).

Санаторно-курортна послуга як результат господарської діяльності володіє певними особливостями. Вона є нематеріальною, її виробництво та споживання є невіддільним, її неможна зберігати чи транспортувати. Виробництво таких послуг можливе лише на певній території, а споживання є можливим, тоді, коли у споживача існують певні медичні показання або, принаймні, відсутні медичні протипоказання.

Санаторно-курортні послуги мають надавати на підставі принципів якості, платності, строковості та цільового призначення. Принцип якості вказує на те, що санаторно-курортні підприємства повинні надавати послуги належної якості. Це стосується якості мінеральної води з врахуванням її складу, якості лікувальної грязі з врахуванням її складу, якості профілактичного лікування, якості харчування, побутового обслуговування та ін.

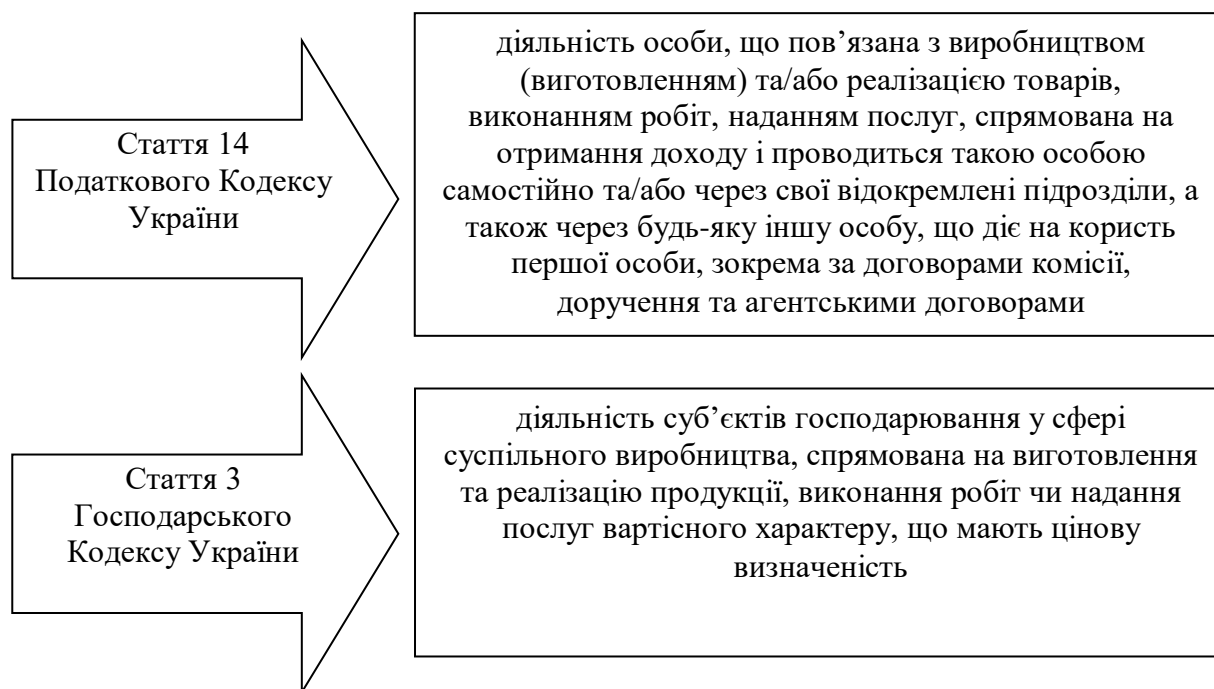

Рис. 1. Сутність поняття «господарська діяльність» у вітчизняних нормативно-правових актах

Принцип платності вказує на те, що санаторно-курортні і супутні послуги надаються їх споживачам за певну плату, адже володіють певною споживчою цінністю. Надання санаторно-курортних і супутніх послуг дозволяє підприємствам отримувати дохід та прибуток, які є цільовими функціями їх діяльності.

Принцип строковості вказує, що санаторно-курортні та супутні послуги надаються споживачу у строки, що вказані у договорі чи у путівці. Термін надання послуги визначається медичними показаннями, а також обсягом сплачених грошових коштів за її надання.

Санаторно-курортні послуги надаються згідно принципу цільового призначення, тобто відповідно до медичних показань. Якщо споживачу за станом здоров'я певні послуги протипоказані, то у їх наданні буде відмовлено.

Частиною господарської діяльності всього підприємства є його фінансова діяльність, основними напрямками якої є: формування власного капіталу за рахунок випуску акцій чи інших інструментів; використання позикових коштів, товарних кредитів; формування і оптимізація капіталу; кредитування клієнтів за товарними операціями; формування та оптимізація інвестиційного портфеля; оптимізація витрат виробництва та діяльності; розробка заходів, спрямованих на ріст прибутку, фінансової стійкості та ділової активності.

Фінансово-господарську діяльність можна представити як взаємозв'язок певних господарських операцій, які знаходять своє відображення у фінансовій звітності. Такі операції можна згрупувати у певні взаємопов'язані цикли. Виокремлено такі чотири цикли:

- цикл придбання, який включає господарські операції, пов'язані із купівлею оборотних активів;
- виробничий цикл та здійснення витрат, до складу якого входять господарські операції, пов'язані з виробництвом продукції чи наданням послуг;
- операції циклу реалізації та отримання доходів, пов'язані з продажем продукції, товарів та інших активів та наданням послуг;
- фінансово-інвестиційний цикл формують господарські операції, пов'язані з придбанням і використанням необоротних активів, інвестицій, залученням власного і позикового

капіталу.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ 4268:2003. Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги: Національний стандарт України [Чинний від 07.01.2004]. Київ: Держспоживстандарт України, 2004. URL: http://ksv.do.am/GOST/DSTY_ALL/DSTY3/dsty_4268-2003.pdf (дата звернення 18.09.2021).
2. ДСТУ 4527:2006. Послуги туристичні, засоби розміщення. Терміни та визначення. Національний стандарт України [Чинний від 01.10.2006]. Київ: Держспоживстандарт України, 2004. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=70251 (дата звернення 18.09.2021).
3. Про затвердження Загального положення про санаторно-курортний заклад. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2001 № 805. Дата оновлення 11.10.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення 14.09.2021).
4. Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських посад, посад фармацевтів, посад фахівців з фармацевтичною освітою (асистентів фармацевтів), посад професіоналів у галузі охорони здоров'я, посад фахівців у галузі охорони здоров'я та посад професіоналів з вищою немедициною освітою у закладах охорони здоров'я. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.10. 2002 р. № 385. Дата оновлення 10.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02#Text> (дата звернення 25.08.2021).
5. Про курорти. Закон України від 05.10.2000 № 2026-III. Дата оновлення 13.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text> (дата звернення 18.09.2021).
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закон України від 04.07. 2012 р. Дата оновлення 21.09.2021: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 22.09.2021).
7. Литвин З. Б., Серединська В. М. Аналіз як невід'ємний інструмент ефективності в системі управління підприємством. III Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір» Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С. 237-240.
8. Литвин З. Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління суб'єкта господарювання. *Електронне науково-практичне фахове видання "Інфраструктура ринку"*. Випуск № 36. Жовтень 2019 р.
9. Литвин З. Б., Серединська В. М. Еволюція методів аналітичного обґрунтування стратегії підприємства. *Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія*: зб. матеріалів VI міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С. 65-69.
10. Литвин З.Б. Класифікація фінансової звітності як об'єкта аналізу та аудиту. Розділ у колективній монографії. Економічна експертиза: теорія, методологія та організація: монографія за заг. ред. д.е.н., проф. Михайла ЛУЧКА. Тернопіль, ЗУНУ. 2021.С.197-209.
11. Литвин З.Б. Мінчук Ю.М. Система фінансування охорони здоров'я України в розрізі основних функцій. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: матеріали міжн. наук.-практ. інтернет-конф. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С.112-116.